

En vintersaga – några funderingar

Från *Kung Lear* i förra numret av denna tidskrift går vi nu med *En vintersaga* från en trasig familj till en annan.

Shakespeare, som väl får anses vara något av en världsauctoritet på inbillade (eller verkliga) äktenskapsbrott, har i Leontes skapat en bild av sexuell svartsjuka som gränsar till vansinne och som splittrar och förstör en till synes lycklig familj. Man kan bara inte låta bli att komma med det gamla vanliga citatet om Shakespeare, nämligen det att han "is for all time." Det räcker ju med att slå upp vilken dags- eller veckotidning som helst för att hitta historien i *En vintersaga*. En man ser sin fru tillsammans med sin bästa vän ute i familjens trädgård – de verkar ha det hur mysigt som helst med varandra – hustrun är gravid – vännen har varit på besök i nio månader. Aha! Och resultatet blir som vanligt slutet på en fin vänskap, ett förstört äktenskap och en baby med problem. Och vem var det som sade att Shakespeare är insnöad och irrelevant?

Men tillbaka till jämförelsen mellan de två pjäserna. Det föreligger en viktig skillnad mellan dem. *Kung Lear* slutar i tragedi och död för de ursprungliga familjemedlemmarna, medan *En vintersaga* får ett mycket lyckligt slut.

Först dock en inledande kommentar. I *En vintersaga*, som förmodligen skrevs under vintern och våren 1606 – 1607, möter vi en verbal mästare som tar det engelska språket till oanade höjder, sådana som nog inte uppnåtts vare sig tidigare eller senare. Från Perditas förtjusande, litet naiva, men ack så tilltalande språk, speciellt i hennes och Florizels ömsesidiga bedyrande av sin djupa kärlek och hennes "blomsteraria," via Hermiones raka, logiska och anda djupt rörande försvarstal och Autolycus jordnära, burleska och synnerligen folkliga framtoning till Leontes till synes helt vansinniga utbrott i de två första akterna, framstår Shakespeare som en verklig språkets trollkarl.

Men låt oss nu titta litet närmare på den familj runt vilken handlingen kretsar. I första aktens början möter vi en till synes perfekt kunglig familj. Pappa Leontes verkar mycket förtjust i sin vackra och intelligent drottning Hermione. Tronföljden är säkrad genom sonen Mamillius och som grädde på moset väntar familjen tillökning. Inte illa. Och relationerna mellan familjemedlemmarna verkar vara precis sådan de skulle vara enligt tidens sätt att se på saker och ting.

I detta sammanhang kan det vara intressant att notera en dåtida alltmer växande oro över kvinnors tendens att "ta sig ton," att klä sig i mer och mer manligt mode, kort sagt att uppföra sig på ett sätt som hotade det mansdominerade samhället. Ett antal skrifter och predikningar som fördömer dessa tendenser finns bevarade och t.o.m. King James själv lär ha aktivt deltagit i denna reaktion. Man kan ju spekulera hur mycket som helst över huruvida Shakespeare i pjäsen spelade sina kort med officiellt gillande i åtanke. Han måste ju som bekant försäkra sig om att hans material klarade censuren och dessutom framfördes ju denna pjäs vid hovet. Kan man se upplösningen av den i det ljust? Kanske det, då till sist en sådan sanningssägare som den rakryggade och oförfärad Paulina på

Kung Leontes håller rättgång ...

sluttampen säger sig ångra sitt "framfusiga" uppförande och går med på att gifta om sig med vem helst som kungen väljer ut åt henne. (Paulinas förste man var som bekant den stackare som fick ta hand om den övergivna babyflickan Perdita och som dödades av en björn efter vad som nog får betraktas som Shakespeares mest säregna scenanvisning – "ut, förföljd av en björn"!)

MANSDOMINERAT SAMHÄLLE. JAVISST. Se bara på hur Leontes lyssnar till Hermiones lysande försvarstal. Han lyssnar nog, men hör absolut inte vad hon säger. Denna typiskt manliga dövhet kan vi också se i *Kung Lear* – han hör ju definitivt inte de äldsta döttrarnas falskhet och Cordelias uppriktighet. Samma sak med Desdemona och Othello. Och i samtliga dessa fall får ju denna dövhet fatala konsekvenser.

I Hermione har så Shakespeare skapat ett lysande porträtt av en stark och intelligent kvinna; i hennes dotter Perdita vad man skulle kunna kalla ett försöningsverktyg. Perdita, "den förlorade," är den som efter sexton års uppehåll i pjäsens handling framträder som en personifikation av naturens helande verkan.

Hermione står staty. Gravyr efter H.C. Selous

... mot sin drottning Hermione.

GENOM SIN INSTINKTIVA KÄNSLA för ren sensuell glädje – i bland annat den underbara beskrivningen av den blomsterbeströdda kulle på vilken hon ser sig omfamna den älskade Florizel – en glädje som blir uttryck för ett uppgående i naturens stora

skaparkraft och som verkar som ett mycket effektivt motgift till hennes fars sexuella paranoia blir hon en bild av den renande, helande kärleken.

Dessutom finner vi ju genom hela Shakespeares verk en underton av djup och innerlig naturkänsla. Ett helt dominerande antal bilder, metaforer och liknelser anspelar som bekant på naturliga företeelser, och det förefaller ganska så självklart att Shakespeare vid slutet av sin karriär som dramatiker, återvänder till barndomens tydliga förlovade natur.

Slutscenen binder så samman ett antal trådar.

Perditas återförening med sin far kan ses som en känslans pånyttfödelse för honom, medan återföreningen med Hermione mer kännetecknas av ett intellektets försoning.

Det verkar också som om Shakespeare velat samla ihop några av sina stora teman i de sena verken, *Kung Lear* och *En vintersaga* – återförening, förliknelse, lidandets renande

inverkan, försoning genom avkomma, naturens läkande kraft.

SLUTLIGEN. FÖR 1600-TALET PUBLIK måste slutscenen ha haft en klart religiös underton genom sin betoning av återuppståndelse, försoning och kärlekens betydelse. Hur det än må vara med detta så helas ju den trasiga familjen, en ny tronföljare säkras efter den avlidne Mamillius, saker och ting återgår till sin ordning och livet fortsätter genom en ny generation. Man kan ju faktiskt undra om detta lyckliga och "helande" slut kan var en anledning till att *En vintersaga* just nu upplever något av en renässans i såväl kritikerretsar som bland den allmänna publiken. Kanske har denna pjäs med sitt budskap om kärlekens försonande kraft något att säga oss nutidsmänniskor i vår minst sagt trasiga värld?

Text: Gigi Stengård

Illustrationer om ej annat anges: Sir John Gilbert R.A. i Howard Stauntons utgåva av Shakespeares samlade verk 1858-66

Michael Wood skriver spännande bok om Shakespeare

Michael Wood har gjort det igen! Han är mannen som lyckas gjuta nytt liv i sådant som verkat vara totalt söndertuggat av kritiker och kommentatorer. Läs den spännande historien om Shakespeare och hans tid.

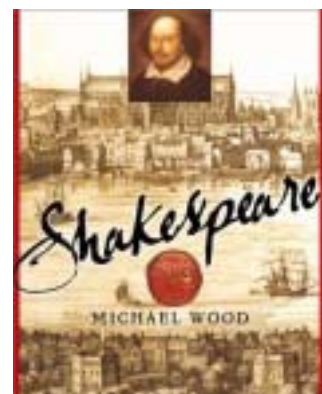
EFTER FLERA BÖCKER OM ENGLANDS historia och mer än 80 dokumentärfilmer för BBC och PBS (USA), inklusive den synnerligen populära och banbrytande serien *Legacy*, samt *In Search of Troy*, *In the Footsteps of Alexander the Great* och nu senast *Conquistadors*, har tiden kommit för honom att ge sig i kast med Shakespeare.

William Shakespeare, som fortfarande nästan 400 år efter sin död, får sina verk lästa eller uppförda oftare än någon annan författare någonsans ifrån i hela världen, har som bekant förblivit relativt okänd som människa.

Michael Wood gör nu en djupdykning i Shakespeares samtid på jakt efter detaljer om mannen bakom mysteriet. Resultatet har blivit en riktig deckare, en bok som man bara inte kan lägga ifrån sig.

Speciellt intressant tycker jag Wood är i sin synnerligen utförliga behandling av den mycket utdragna och mestadels grymt blodiga konflikten mellan "den gamla tron," katolicismen, och den nya protestantiska, speciellt då i dess puritanska tappning. Hur var det egentligen med Shakespeares egen fars renlärighet? För att inte tala om hans egen? Woods behandling av sonetterna är också befriande fräsch och hans koppling mellan dem och Shakespeares troligen djupa förtvivlan över den ende sonens död får en verkligen att tänka till ordentligt. Vilket ju är precis vad en bok som Woods ska göra. Läs och begrunda!

(Denna bok är ett komplement till en BBC2 TV serie, *In Search of Shakespeare*, som visade första gången i Storbritannien i år. Den finns att köpa i två videoband och dvd. Dess amerikanska premiär på PBS beräknas till våren 2004. Boken gavs däremot ut av Basic Books i USA under senhösten 2003.)

Text: Gigi Stengård